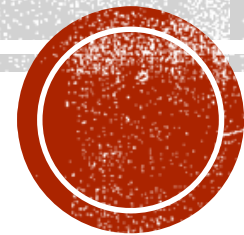

SMLUVNÍ VZTAHY S NEZLETILOU OSOBOU V SOCIÁLNÍCH SLUŽBÁCH

25.VI.2019

Mgr. Adam Křístek
právník

VÝCHOZÍ ÚPRAVA (ZÁKLADNÍ PRÁVA)

- **Čl. 3 odst. 1 Listiny:** *Základní práva a svobody se zaručují všem bez rozdílu pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka, víry a náboženství, politického či jiného smýšlení, národního nebo sociálního původu, příslušnosti k národnostní nebo etnické menšině, majetku, rodu nebo jiného postavení [např. věku].*
- **Čl. 14 odst. 1 Listiny:** *Svoboda pohybu a pobytu je zaručena. [„každého, nejen „osob starších 18 let“]*
- **Čl. 30 odst. 2 Listiny:** *Každý [tedy i nezletilý], kdo je v hmotné nouzi, má právo na takovou pomoc, která je nezbytná pro zajištění základních životních podmínek.*
- **Čl. 10 Ústavy ČR:** *Vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas a jimiž je Česká republika vázána, jsou součástí právního řádu; stanoví-li mezinárodní smlouva něco jiného než zákon, použije se mezinárodní smlouva.*

VÝCHOZÍ ÚPRAVA (ZÁKLADNÍ PRÁVA)

- **Čl. 6 Všeobecné deklaráce lidských práv:** *Každý má právo na to, aby byla všude uznávána jeho právní osobnost.*
- **Čl. 2 odst. 2 Úmluvy o právech dítěte:** *Státy, které jsou smluvní stranou této úmluvy, se zavazují respektovat a zabezpečit práva stanovená touto úmluvou každému dítěti nacházejícímu se pod jejich jurisdikcí bez jakékoli diskriminace.*
- **Čl. 26 -;- :** *1. Státy které jsou smluvní stranou úmluvy, uznávají právo každého dítěte na výhody sociálního zabezpečení ... a činí nezbytná opatření k dosažení plného uskutečňování tohoto práva v souladu s vnitrostátním právem. 2. Tyto výhody se podle situace poskytují s ohledem na zdroje a možnosti dítěte a osob, které se o ně starají, jakož i s ohledem na veškerá další hlediska, která jsou spojena se žádostí o poskytnutí těchto výhod podanou dítětem nebo ve prospěch dítěte.*

VÝKLAD K ÚMLUVĚ O PRÁVECH DÍTĚTE

- **Přístup založený na právech dítěte:**
 - *„vyžaduje změnu paradigmatu od přístupů založených na ochraně dítěte, v nichž jsou děti vnímány a v němž je s nimi zacházeno jako s „objekty“, které potřebují pomoc, spíše než jako s držiteli práv nadanými právy na ochranu. Přístup založený na právech dítěte je tím, co dále posouvá realizaci práv všech dětí, jak jsou zakotveny v Úmluvě, a to tak, že rozvíjí schopnost nositelů povinností dostát svým závazkům respektovat, chránit a naplňovat práva (čl. 4) a schopnost držitelů práv nárokovat si svá práva, veden vždy právem nebýt diskriminován (čl. 2), právem na posouzení nejlepšího zájmu dítěte (čl. 3 odst. 1), právem na život, přežití a rozvoj (čl. 6) a právem na respekt k názorům dítěte (čl. 12). Děti mají rovněž právo být usměrňovány a vedeny při výkonu svých práv svými pečovateli, rodiči a členy komunity, v souladu se svými rozvíjejícími schopnostmi (čl. 5). Tento přístup založený na právech dítěte je celostní a klade důraz na **podporu silných stránek a zdrojů samotného dítěte a všech sociálních systémů, kterých je dítě součástí**: rodiny, školy, komunity, institucí, náboženských a kulturních systémů.“*
- [Výbor OSN pro práva dítěte, Obecný komentář č. 13 (2011): Právo dítěte na svobodu od všech forem násilí, CRC/C/GC/13, odst. 59]

VÝKLAD K ÚMLUVĚ O PRÁVECH DÍTĚTE

- Znamená jednoznačný odklon od doktríny *parens patriae* (paternalismu)
- *Cílem konceptu nejlepšího zájmu dítěte je zajistit plný a účinný výkon všech práv obsažených v Úmluvě a všestranný rozvoj dítěte. Výbor již upozornil na to, že „úsudek dospělé osoby ohledně nejlepšího zájmu dítěte nesmí převážit nad povinností respektovat všechna práva dítěte vyplývající z Úmluvy.“ Výbor dále připomíná, že není stanovena hierarchie práv zakotvených v Úmluvě; všechna práva obsažená v Úmluvě jsou v „nejlepším zájmu dítěte“ a žádné právo nelze dítěti odeprít na základě negativního výkladu nejlepšího zájmu dítěte.*
- **[Výbor OSN pro práva dítěte, Obecný komentář č. 13 (2011): Právo dítěte na svobodu od všech forem násilí, CRC/C/GC/13, odst. 61]**

VÝKLAD K ÚMLUVĚ O PRÁVECH DÍTĚTE

- *Při určování nejlepšího zájmu dítěte a práva být slyšen je nutno brát v úvahu rozvíjející se schopnosti dítěte (čl. 5). Výbor již stanovil, že čím více dítě ví, čím více toho prožilo a čím více věcem rozumí, tím více musí rodič, opatrovník nebo jiné osoby právně za něj odpovědné změnit své vedení a poučování do připomínek a rad, a později do výměn názorů rovného s rovným. Obdobně jak dítě dospívá, mají jeho názory vzrůstající váhu při hodnocení jeho nejlepšího zájmu. Kojenci a hodně malé děti mají stejná práva jako všechny děti na posouzení svého nejlepšího zájmu, i když ještě neumějí vyjadřovat své názory nebo samostatně jednat tak jako starší děti.*
- **(tamtéž; 44)**

VÝKLAD K ÚMLUVĚ O PRÁVECH DÍTĚTE

- *Zatímco Úmluva se nijak výslovně na tyto děti neodkazuje, všechna její ustanovení jsou aplikovatelná na děti ulice, které zažívají porušování velké většiny článků Úmluvy. (Obecný komentář VPD OSN č. 21 o dětech ulice; 2)*
- *V předkládaném obecném komentáři je termín “děti ulice” používán k označení: (a) dětí, které jsou závislé na ulici, pokud jde o přebývání a/nebo práci”, ať již osamoceny, s vrstevníky či s rodinou; a (b) širší populace dětí, které formovaly silné vazby na veřejný prostor a pro které hraje ulice životně důležitou roli v jejich každodenním životě a identitě. Tato širší populace zahrnuje děti, které pravidelně, nikoli vždy, žijí a/nebo pracují na ulici, a děti, které nežijí nebo nepracují na ulici, avšak které na ulici pravidelně doprovázejí své vrstevníky, sourozence nebo rodinu. Co se týče dětí ulice, “bytím ve veřejném prostoru” je myšleno tak, že zahrnuje trávení podstatné části času na ulici a pouličních trzích, ve veřejných parcích, veřejných komunitních prostorech, náměstích a autobusových a vlakových stanicích. (tamtéž; 4)*

VÝKLAD K ÚMLUVĚ O PRÁVECH DÍTĚTE

- *K dětem ulice existují rozdílné přístupy, často v kombinaci. Zahrnují přístup založený na právech dítěte, opatrovnický [welfare] přístup, zahrnuje “záchranu” dětí, které jsou vnímány jako objekt nebo oběť ulice a v němž jsou rozhodnutí činěna pro dítě bez vážného zohlednění jeho nebo jejích názorů; a represivní přístup, v němž je dítě vnímáno jako delikvent. Opatrovnický a represivní přístup nevnímají dítě jako nositele práv a vyústíjí v nucené přemístění dětí z ulice, které dále porušuje jejich práva. Tvrdit, že opatrovnický a represivní přístup jsou v nejlepším zájmu dítěte neznamena, že jsou založeny na právech. Při aplikaci Úmluvy je stěžejní používat přístup založený na právech dítěte. Viz Obecný komentář č. 13 (2011) o právu dítěte na svobodu před všemi formami násilí, odst. 59, a č. 14 (2013) o právu dítěte na zohlednění jeho nejlepšího zájmu jako předního hlediska. (tamtéž; 5)*

VÝKLAD K ÚMLUVĚ O PRÁVECH DÍTĚTE

- *V přístupu založeném na právech dítěte je proces realizace práv dítěte stejně důležitý, jako výsledek. Přístup založený na právech dítěte zajišťuje respekt k důstojnosti, životu, přežití, pohodě [well-being], zdraví, rozvoji, participaci a zákazu diskriminace dítěte jak nositele práv. (tamtéž; 10)*
- *Podle UNICEF je přístupem založeným na právech dítěte takový, který: (...) c) buduje schopnost dětí jako nositelů práv se těchto svých práv domáhat i jejich schopnost nositelů povinností plnit své závazky. (tamtéž; 11)*
- *Výbor má za to, že strategie a iniciativy, které si osvojí přístup založený na právech dítěte, naplňují hlavní kritéria dobré praxe, a to bez ohledu na úroveň či kontext. Děti ulice jsou často nedůvěřivé k tomu nechat dospělé intervenovat do svých životů. Zneužívající zacházení ze strany dospělých ve společnosti, které se jim dostalo, je přivedlo k tomu, že nejsou ochotny vzdát se své těžko získané, byť omezené, autonomie. Tento přístup plně respektuje jejich autonomii a podporuje je v nacházení alternativ k tomu být závislý na ulici. (tamtéž; 12)*

VÝKLAD K ÚMLUVĚ O PRÁVECH DÍTĚTE

- *Přímá diskriminace zahrnuje nepřiměřené přístupy politik zaměřené na „potření bezdomovectví“, které staví na represivních opatřeních zaměřených na předcházení žebrotě, poflakování se, potulce, útěkům či chování nezbytných pro přežití, např. ve formě kriminalizace statusových deliktů, pročesávání ulic nebo “razií”, a cíleného násilí, obtěžování a vydírání policií. (tamtéž; 26)*
- *Intervence je pro děti ulice nejpřínosnější, pokud se tyto děti samy podílejí na posouzení svých potřeb, návrhu řešení, přizpůsobování strategií a jejich naplňování, spíše než pokud jsou viděny jako objekty, pro které je rozhodnutí činěno za ně. (tamtéž; 33)*
- *Výbor již dříve rozpracoval princip rozvíjejících se kapacit dítěte: čím více dítě ví, čím více má zkušeností a čím více rozumí, tím více se rodič nebo právní opatrovník mění z toho, kdo dítě vede a usměrňuje, v toho, kdo dítěti věci připomíná a kdo mu radí a později, kdo s dítětem věci sdílí na rovném základě. (tamtéž; 35)*

VÝKLAD K ÚMLUVĚ O PRÁVECH DÍTĚTE

- *Pro děti ulice bez primárních nebo blízkých pečovatelů plní roli faktického pečovatele stát, který je podle článku 20 povinen zajistit náhradní péči dětem dočasně či trvale zbaveným svého rodinného prostředí. Typy péče zahrnují: praktickou a mravní podporu dětí ulice prostřednictvím důvěryhodného dospělého streetworkera nebo prostřednictvím vrstevnické podpory, bez vyžadování či nucení dětí vzdát se svých vazeb na ulici a/nebo se přestěhovat do náhradního ubytování; drop-in center a komunitních/sociálních center; denních center; dočasná pobytová péče ve skupinových domovech; pěstounská péče; opětovné sloučení rodiny; a nezávislé bydlení nebo možnosti dlouhodobé péče, včetně, nikoli však výlučně, osvojení. Zbavení osobní svobody, např. v zajišťovacích celách nebo uzavřených centrech, není nikdy formou ochrany. (tamtéž; 44)*

VÝCHOZÍ ÚPRAVA (ANTIDISKRIMINAČNÍ ZÁKON)

- **§ 1 odst. 1 písm. f) a j):** *Tento zákon...blíže vymezuje právo na rovné zacházení a zákaz diskriminace ve věcech sociálního zabezpečení, přístupu ke zboží a službám, včetně bydlení, pokud jsou nabízeny veřejnosti nebo při jejich poskytování.*
- **§ 2 odst. 3:** *Přímou diskriminací se rozumí takové jednání, včetně opomenutí, kdy se s jednou osobou zachází méně příznivě, než se zachází nebo zacházelo nebo by se zacházelo s jinou osobou ve srovnatelné situaci, a to z důvodu rasy, etnického původu, národnosti, pohlaví, sexuální orientace, věku, zdravotního postižení, náboženského vyznání, víry či světového názoru, a dále v právních vztazích, ve kterých se uplatní přímo použitelný předpis Evropské unie z oblasti volného pohybu pracovníků, i z důvodu státní příslušnosti.*
- **§ 6 odst. 5:** *Diskriminací není rozdílné zacházení uplatňované za účelem ochrany žen z důvodu těhotenství a mateřství, osob se zdravotním postižením a za účelem ochrany osob mladších 18 let nad rámce stanovené zvláštními právními předpisy, jestliže prostředky k dosažení uvedených cílů jsou přiměřené a nezbytné.*

VÝCHOZÍ ÚPRAVA (ANTIDISKRIMINAČNÍ ZÁKON)

- **Výklad k § 6 odst. 5:**

Možnost poskytovat zvláštní ochranu osobám mladším 18 let respektuje specifické vlastnosti dětí i jejich právního postavení. Při rozlišování mezi osobami mladšími 18, resp. 15 let a ostatními, tj. dospělými, se nejedná o typický příklad rozlišování na základě věku. Děti a mladiství se vyznačují zvláštní zranitelností a závislostí na svých zákonných zástupcích. Proto je namístě odlišné zacházení s nimi ve srovnání s dospělými. I odlišné zacházení s dětmi a mladistvými však musí naplňovat podmínku přiměřenosti. Neobstojí omezení, která jsou namířena k ochraně těchto osob před nimi samotnými, resp. před možnostmi zavazovat se, ačkoliv v konkrétním případě je jasné, že si dítě či mladistvý plně uvědomuje dopady svého jednání.

(Šamánek J., Kvasnicová J., Komentář Wolters Kluwer, dostupné v systému Aspi)

VÝCHOZÍ ÚPRAVA (ZSS)

- **§ 3 písm. a):** *sociální službou [se rozumí] činnost nebo soubor činností podle tohoto zákona zajišťujících pomoc a podporu osobám [tj. i nezletilým] za účelem sociálního začlenění nebo prevence sociálního vyloučení.*
- **Příklad, § 57:** *Azylové domy poskytují pobytové služby na přechodnou dobu osobám [tj. i nezletilým] v nepříznivé sociální situaci spojené se ztrátou bydlení.*
- **§ 88 písm. c):** *Poskytovatelé sociálních služeb jsou povinni vytvářet při poskytování sociálních služeb takové podmínky, které umožní osobám, kterým poskytují sociální služby, naplňovat jejich lidská i občanská práva.*
- **§ 88 písm. i):** *Poskytovatelé sociálních služeb jsou povinni uzavřít s osobou smlouvu o poskytnutí sociální služby, pokud tomu nebrání důvody uvedené v § 91 odst. 3,*
- **§ 90:** *Osoba [tj. „každá“ osoba, i nezletilá] může požádat o poskytnutí sociální služby poskytovatele sociálních služeb.*
- **§ 91 odst. 1:** *O poskytnutí sociální služby uzavírá osoba smlouvu s poskytovatelem sociálních služeb.*
- **§ 91 odst. 5:** *Pro uzavírání smlouvy o poskytnutí sociální služby a právní vztahy vzniklé z této smlouvy se použijí ustanovení občanského zákoníku.*
- **§ 91 odst. 6:** *Osobu [tj. i nezletilou], která podle lékařského posudku vydaného poskytovatelem zdravotních služeb není schopna sama jednat a nemá zákonného zástupce [toho může mít jen o. nezletilá] nebo opatrovníka, zastupuje při uzavírání smlouvy obecní úřad obce s rozšířenou působností.*

.....SE POUŽIJÍ USTANOVENÍ OBČANSKÉHO ZÁKONÍKU.....

Postupné nabývání svéprávnosti nezletilými
podle občanského zákoníku a podle některých
zvláštních zákonů

.....SE POUŽIJÍ USTANOVENÍ OBČANSKÉHO ZÁKONÍKU.....

- **§ 2 odst. 1:** *Každé ustanovení soukromého práva lze vykládat jenom ve shodě s Listinou základních práv a svobod a ústavním pořádkem vůbec, se zásadami, na nichž spočívá tento zákon, jakož i s trvalým zřetelem k hodnotám, které se tím chrání. Rozejde-li se výklad jednotlivého ustanovení pouze podle jeho slov s tímto příkazem, musí mu ustoupit.*
- **§ 3 odst. 1:** *Soukromé právo chrání důstojnost a svobodu člověka i jeho přirozené právo brát se o vlastní štěstí a štěstí jeho rodiny nebo lidí jemu blízkých takovým způsobem, jenž nepůsobí bezdůvodně újmu druhým.*
- **§ 3 odst. 2 písm. c), f):** *Soukromé právo spočívá zejména na zásadách, že c) nikdo nesmí pro nedostatek věku, rozumu nebo pro závislost svého postavení utrpět nedůvodnou újmu, f) nikomu nelze odepřít, co mu po právu náleží.*
- **§ 7:** *Má se za to, že ten, kdo jednal určitým způsobem, jednal poctivě a v dobré víře.*

§ 31 OZ

Má se za to, že každý nezletilý, který nenabyl plné svéprávnosti, je způsobilý k právním jednáním co do povahy přiměřeným rozumové a volní vyspělosti nezletilých jeho věku.

§ 892 odst. 1: *Rodiče mají povinnost a právo zastupovat dítě při právních jednáních, ke kterým není právně způsobilé.*

§ 31 OZ - OBECNÝ VÝKLAD

„Svéprávnost člověka se tak rozvíjí postupně, s jeho vzrůstajícím věkem. Tak u novorozeněte nelze vůbec uvažovat o svéprávnosti, neboť vůbec nepřichází v úvahu jakákoliv rozumová vyspělost. Novorozeně tedy není svéprávné vůbec. Svéprávnost se, spolu s vyspělostí rozumovou a volní, formuje teprve s narůstajícím věkem. Tak např. šestileté dítě je zpravidla schopno pochopit, že určitá věc někomu patří a že její vlastník ji může jinému dát zadarmo (tedy darovat) nebo za peníze (tedy prodat). Podmínkou je, že jde o dítě, jehož rozumová a volní vyspělost se vyvíjí způsobem přiměřeným (odpovídajícím) běžnému (průměrnému) vývoji rozumové a volní vyspělosti jedinců jeho věku. **Nezletilý ve věku sedmnácti let již bude svéprávný v rozsahu téměř se blížícím svéprávnosti plné**, přesto však o plnou svéprávnost nepůjde (srov. § 36).“

(Frinta O., in: Švestka a kol. Komentář Wolters Kluwer, dostupné v systému Aspi)

§ 31 OZ - OBECNÝ VÝKLAD STANDARDNÍ

Děti jsou osoby do 7. roku věku (dle obecného práva *infantia*), nedospělci do dovršení 14 let (dle obecného práva *impubes*) a nezletilci, tj. dospělí nezletilí (u nás rovněž souhrnný pojem „dorost“, „mládež“, či „mladiství“, v pracovním, trestním a přestupkovém právu ovšem až po dosažení 15. roku věku) jsou osoby do dovršení 18. roku věku [dle obecného práva *puberes XXV* (tj. nyní *XVIII*) *annorum minores*].

- **Děti mladší 7 let** (6 let) nejsou vůbec způsobilé právně jednat a jedná za ně jejich zákonný, popř. jmenovaný zástupce
- **Nedospělci starší 7 let a mladší 14 let** jsou již způsobilí právně jednat ve věcech, které jsou výhradně k jejich prospěchu (přijetí daru, využití bezplatné služby apod.), a k uzavírání smluv, při nichž se plní hned při jejich uzavření a které jsou přiměřené jejich věku (běžný nákup v obchodě, využití ihned konzumované služby za úplatu – např. kadeřnictví, zaplacení jízdného, jízda na kolotoči)
- **Dospělí nezletilí (mladiství) starší 14 a mladší 18 let**, netrpí-li takovou duševní poruchou, která jejich svéprávnost omezuje, jsou pak způsobilí ke všem právním jednáním jako nedospělci (7–14 let věku), dále však jsou již způsobilí jednat sami řídit obecně své jednání, jednat právně jednat zásadně již v plném rozsahu, pokud to není zákonem zvlášť zakázáno, podmíněno nebo omezeno

§ 31 OZ – NĚKTERÉ ZVLÁŠTNÍ ÚPRAVY „VĚKOVÝCH HRANIC“

- podle § 875 odst. 2 obč. zák. platí: „před rozhodnutím, které se dotýká zájmu dítěte, sdělí [ten, kdo jedná] dítěti vše potřebné, aby si mohlo vytvořit vlastní názor o dané záležitosti a ... jej sdělit; to neplatí, není-li dítě schopno sdělení náležitě přijmout nebo není schopno vytvořit si vlastní názor nebo není schopno tento názor ... sdělit. Názoru dítěte [ti kdo rozhodují] věnují patřičnou pozornost a berou názor dítěte při rozhodování v úvahu.“ Podle § 867 odst. 2 obč. zák. pak současně platí, že „o dítěti starším dvanácti let se má za to, že je schopno informaci přijmout, vytvořit si vlastní názor a tento sdělit“; **zavádí se tu tak určitá speciální hranice nabytí částečné, zejména procesní, svéprávnosti dosažením 12 let věku.**

§ 31 OZ – NĚKTERÉ ZVLÁŠTNÍ ÚPRAVY „VĚKOVÝCH HRANIC“

- **V oblasti poskytování zdravotních služeb jsou nezletilí svéprávní zásadně již od 14 let**, tedy plně v souladu s konvenční obecnou úpravou popsanou výše; mj. i § 100 odst. 1 obč. zák. stanovuje: „Má-li být zasaženo do integrity nezletilého [jedná se tak o vážnější zdravotní zákroky; běžné léčebné výkony jsou již plně v dispozici nezletilce], který dovršil čtrnáct let, nenabyl plné svéprávnosti a který zákroku vážně odporuje, třebaže zákonný zástupce se zákrokem souhlasí, nelze zákrok provést bez souhlasu soudu.
- Na úseku **ochrany veřejného zdraví** je dílčí svéprávnost dospělých nezletilých ovšem uměle zvýšena ze 14 na 15 let. Zákon č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví, v § 46 odst. 1, 2 ustanovuje, že „fyzická osoba je povinna podrobit se stanovenému druhu pravidelného očkování a před provedením pravidelného a zvláštního očkování je fyzická osoba povinna podrobit se vyšetření stavu imunity (odolnosti)“. K tomu odst. 4 cit. ust. ovšem dodává: „jde-li o fyzickou osobu, která nedovršila patnáctý rok svého věku, odpovídá za splnění [těchto] povinností její zákonný zástupce, pěstoun nebo fyzická osoba, které byla soudem svěřena do osobní péče

§ 31 OZ – NĚKTERÉ ZVLÁŠTNÍ ÚPRAVY „VĚKOVÝCH HRANIC“

- **Plné pracovněprávní svéprávnosti nabývá dospělý nezletilý naráz dosažením 15 let věku** a současně z praktického hlediska ukončením povinné školní docházky (§ 34 a § 35 obč. zák.; neboť jako den nástupu do práce nesmí být sjednán den, který by předcházel dni, kdy nezletilý ukončí povinnou školní docházku, a to proto, že nejen závislá práce nezletilých mladších než patnáct let, ale současně i všech **nezletilých, kteří neukončili povinnou školní docházku, je zakázána**)
- **Způsobilost v oblasti zaměstnanosti** (zprostředkování zaměstnání, podpora v nezaměstnanosti, podpora při rekvalifikaci) stejně jako v pracovněprávních vztazích (15 let)
- **Ve věcech důchodového pojištění** platí podle § 3 odst. 2 zák. o důch. pojištění, že plná svéprávnost v právních vztazích pojištění vzniká dosažením zletilosti, pokud se dále nestanoví jinak. Způsobilost být účastníkem řízení o přiznání invalidního důchodu vzniká **ukončením povinné školní docházky**; přiznáním tohoto důchodu vzniká způsobilost podle věty první a trvá až do dosažení zletilosti; jde-li tedy o pozůstalostní důchod, nezletilec svéprávnost zásadně nemá na rozdíl od věcí invalidního důchodu, kde může být plně svéprávným zásadně již od 15 let

§ 31 OZ – NĚKTERÉ ZVLÁŠTNÍ ÚPRAVY „VĚKOVÝCH HRANIC“

- **Ve věcech státní sociální podpory** platí podle § 67 odst. 4 zák. o stát. soc. podpoře, jde-li o rodičovský příspěvek nebo porodné, že má právo jednat v řízení o tuto dávku i nezletilý rodič starší 16 let a může mu být tato dávka vyplácena, zejména tedy u nezletilých matek je založena plná svéprávnost pro tuto oblast **dosažením 16 let**; u ostatních dávek státní sociální podpory je plné svéprávnosti dosaženo až nabytím zletilosti
- **Ve věcech hmotné nouze** není obecně upraveno.
- **Ve věcech evidence obyvatel a občanských průkazů** **nabývá nezletilá osoba plné svéprávnosti dosažením 15 let věku** (§ 10 odst. 10 zák. č. 133/2000 Sb., o evidenci obyvatel a rodných číslech; § 2 odst. 3, § 4 odst. 4 zák. č. 328/1999 Sb., o občanských průkazech)
- **Veřejnoprávní deliktní způsobilost** (tedy přestupková a trestní), jak je obecně známo, nabývá u nás na rozdíl od většiny sousedních zemí nezletilý nikoli dospělostí (dosažením 14 let), ale teprve **dosažením 15. roku věku**

ZPĚT K SOCIÁLNÍM SLUŽBÁM...

Co z uvedeného plyne?

- „Normální“ osoba starší 6/7 let může uzavírat bezúhradové smlouvy (soc. prevence, např. NZDM)
- „Normální“ osoba starší 14/15 let může uzavírat i smlouvy „oboustranně závazné“, tj. spojené i s úhradou (např. AD, krizová pomoc pobytová apod.)

NĚKTERÉ OTÁZKY SMLUV S ÚHRADOU

- § 74 odst. 1: *Za pobytové služby poskytované nezaopatřenému dítěti v týdenních stacionářích (§ 47) a domovech pro osoby se zdravotním postižením (§ 48) hradí rodiče dítěte nebo rodič, kterému bylo dítě svěřeno rozhodnutím soudu do péče, popřípadě jiná fyzická osoba povinná výživou dítěte, úhradu za stravu a za péči poskytovanou ve sjednaném rozsahu.*
- Netýká se však nevyjmenovaných služeb, zejm. pobytových služeb sociální prevence (AD, DPC)!
- Proto platí § 76: *Za poskytování sociálních služeb v a) azylových domech (§ 57), domech na půl cesty (§ 58), terapeutických komunitách (§ 68), zařízeních následné péče (§ 64 odst. 3), hradí osoby úhradu za ubytování a stravu, ... v rozsahu stanoveném smlouvou.*

NĚKTERÉ OTÁZKY SMLUV S ÚHRADOU

Je-li nezletilý zájemce bez příjmů? – Může požádat o dávky pomoci v hmotné nouzi? – Ano (hmotněprávní základ):

- § 4 odst. 1 písm. a) a písm. c) bod 1. zákona č. 110/2006 Sb., o ŽM: *společně se pro účely tohoto zákona, není-li dále stanoveno jinak, posuzují a) rodiče a nezletilé nezaopatřené děti, c) rodiče a 1. nezletilé děti, které nejsou nezaopatřené*
- § 8 odst. 1 písm. a) zákona č. 111/2006 Sb., o PHM: *orgán pomoci v hmotné nouzi může z okruhu společně posuzovaných osob vyloučit osobu, u které žadatel o dávku prokáže, že společně s ní neužívá byt, jiný než obytný prostor nebo ubytovací zařízení*

NĚKTERÉ OTÁZKY SMLUV S ÚHRADOU

Je-li nezletilý zájemce bez příjmů? – Může požádat o dávky pomoci v hmotné nouzi? – Ano (procesní aspekt):

- ZoPHN neupravuje obecně procesní způsobilost, na rozdíl od ZoDP, ZoSSP, zmíněných výše.
- § 70 je nadepsán „Zastupování“, ale upravuje pouze tyto situace: *(1) Je-li nezletilá oprávněná osoba svěřena na základě rozhodnutí příslušného orgánu do péče jiné fyzické osoby, je oprávněna uplatnit nárok nezletilé oprávněné osoby a zastupuje ji v řízení o dávkách namísto zákonného zástupce tato fyzická osoba. (2) Je-li nezletilá oprávněná osoba v plném přímém zaopatření zařízení pro péči o děti nebo mládež, je oprávněno uplatnit nárok nezletilé oprávněné osoby a zastupuje tuto osobu v řízení o dávkách toto zařízení v případě, že zákonný zástupce nebo opatrovník nepožádal o dávku nejpozději do 2 měsíců ode dne, kdy mu byla zaslána písemná výzva krajské pobočky Úřadu práce, aby o dávku pro nezletilou osobu požádal, nebo v případě, kdy pobyt zákonného zástupce nebo opatrovníka není znám.*

NĚKTERÉ OTÁZKY SMLUV S ÚHRADOU

Je-li nezletilý zájemce bez příjmů? – Může požádat o dávky pomoci v hmotné nouzi? – Ano (procesní aspekt):

- Platí proto pouze obecná úprava správního řádu č. 500/2004 Sb.:
- § 29 odst. 1: *Každý je způsobilý činit v řízení úkony samostatně (dále jen "procesní způsobilost") v tom rozsahu, v jakém mu zákon přiznává svéprávnost.* [Zákon není rigidní, neváže procesní způsobilost k dosažení plné svéprávnosti nebo zletilosti; to vyplývá i z následujícího:]
- § 32 odst. 1: *V rozsahu, v jakém účastník nemá procesní způsobilost [a právě jen v takovém rozsahu], musí být zastupován zákonným zástupcem [jinak jedná sám, i když zákonného zástupce jinak ještě má z důvodu nezletilosti].*
- **Ve věcech pomoci v hmotné nouzi je tak nezbytné „normálnímu“ mladistvému účastníku přiznat procesní způsobilost: může požádat o vyloučení z okruhu společně posuzovaných osob i o dávku, může přijímat i výplatu dávky.**

PRÁVNÍ RÁMEC POSTAVENÍ NEZLETILÝCH KLIENTŮ A ETIKA PROFESE SOCIÁLNÍ PRÁCE

- Mezinárodní definice sociální práce (IFSW a IASSW, 2014): „*Sociální práce je na praxi založená profese a vědní disciplína, která podporuje sociální změnu, růst, soudržnost, podporuje zplnomocňování a osvobodování člověka. Principy sociální spravedlnosti, lidských práv, společenské odpovědnosti a respektu k jinakosti jsou pro sociální práci klíčové. Sociální práce, s využitím poznatků z teorie sociální práce, napomáhá lidem a společenským strukturám zaměřit se na životní možnosti a na zlepšení životních podmínek.*“
- **Světové prohlášení sociální práce o etických principech (IFSW a IASSW, 2004; aktualizace červenec 2018)**
 - Základní principy:
 - 1. uznání přirozené důstojnosti lidství;
 - **2. prosazování lidských práv;**
 - 3. prosazování sociální spravedlnosti;
 - 4. prosazování práva na sebeurčení;
 - 5. prosazování práva na participaci;
 - 6. respekt k důstojnosti a soukromí;
 - 7. přistupování k lidem jako k celým bytostem;
 - 8. etické využívání technologií a sociálních médií;
 - 9. profesní integrita.

PRÁVNÍ RÁMEC POSTAVENÍ NEZLETILÝCH KLIENTŮ A ETIKA PROFESE SOCIÁLNÍ PRÁCE

- 2. prosazování lidských práv
 - **2.1 Sociální pracovníci přijímají a prosazují základní a nezcizitelná práva všech lidských bytostí, jak jsou vyjádřena v lidskoprávních instrumentech a úmluvách...**
 - **2.2 Sociální pracovníci respektují a brání lidskoprávní principy nedělitelnosti a prosazování všech občanských, politických, hospodářských, sociálních, kulturních a environmentálních práv.**
 - **2.3 Jsouce si vědomi, že kultura někdy slouží jako zástěrka pro porušování lidských práv, působí sociální pracovníci jako kulturní mediátoři, kteří umožňují budování konsenzu, nacházejí odpovídající rovnováhu mezi vzájemně si konkurujícími lidskými právy a zasazují se o práva marginalizovaných, stigmatizovaných, vyloučených, vykořisťovaných a utlačovaných jednotlivců a skupin osob.**
 - **2.5 Sociální pracovníci poskytují lidem informace o jejich právech a podporují úsilí lidí domoci se svých práv.**

PRÁVNÍ RÁMEC POSTAVENÍ NEZLETILÝCH KLIENTŮ A ETIKA PROFESE SOCIÁLNÍ PRÁCE

- 3. prosazování sociální spravedlnosti;
 - *Sociální pracovníci prosazují sociální spravedlnost, a to ve vztahu ke společnosti obecně, jakož i ve vztahu k lidem, kteří s nimi pracují. To znamená:*
 - **3.1 Potírání diskriminace a institucionální útlaku**
 - a) *Sociální pracovníci **potírají diskriminaci**, která zahrnuje, avšak neomezuje se, na diskriminaci z důvodu fyzických a/nebo mentálních schopností, způsobilosti, věku, kultury, ...*
 - b) *Sociální pracovníci si jsou vědomi toho, jak ideologie, zákony, politiky, nařízení, zvyky nebo praktiky mohou způsobovat nerovnosti a bránit členům některých skupin v tom, aby s nimi bylo zacházeno na rovnoprávném základě s ostatními.*
 - c) *Sociální pracovníci **pracují proti institucionalizované diskriminaci a útlaku ve všech jejich formách.***

PRÁVNÍ RÁMEC POSTAVENÍ NEZLETILÝCH KLIENTŮ A ETIKA PROFESE SOCIÁLNÍ PRÁCE

- 4. prosazování práva na sebeurčení
 - **4.1 Sociální pracovníci uznávají lidi jako schopné a sebeurčující.**
 - **4.2 Sociální pracovníci respektují a prosazují práva lidí činit svou vlastní volbu a svá vlastní rozhodnutí, za podmínky, že to neohrožuje práva nebo oprávněné zájmy jiných.**
 - **4.5 Sociální pracovníci si jsou vědomi reality života lidí, jejichž sebeurčení je často zkráceno z důvodu působení rozličných faktorů, včetně kontrolních funkcí, které sociální pracovníci vykonávají v mnoha oblastech, jako je ochrana a blaho dětí, trestní spravedlnost, postižení a duševního zdraví.**
 - **4.7 Sociální pracovníci uznávají, že dominantní socio-politické a kulturní diskuzi a praxe přispívají k mnoha přesvědčením, považovaným za samozřejmá, jakož i k mnoha strnulým způsobům myšlení, která manifestují normalizaci a naturalizaci škály předsudků, útlaků, marginalizací, vykořisťování, násilí a vyloučení.**

ZÁVĚR

- Sociální pracovníci při jednání s nezletilým, zejména mladistvým, zájemcem o službu, a při uzavírání smlouvy o poskytnutí sociální služby
 - si jsou vědomi ústavněprávního a lidskoprávního rámce takového právního jednání,
 - znají a umějí aplikovat v souladu s lidskoprávním rámcem zákonnou právní úpravu nabývání svéprávnosti nezletilými,
 - při tom postupují plně v souladu se zásadami profesní etiky.

Děkuji za pozornost.

